

Hány percem lehet még? Kevés ez az idő, ameddig megint úgy láthatok mindent, mint régen, bele kellene feledkezniem, hogy van ez a perc, amikor megint én vagyok, más a fájdalom, és úgy érzem, hogy vissza tudnék találni az életembe. Ilyenkor ez fáj, ez a tudat, mert az állandó fájdalmat már megszoktam.

Pávai Patak Márta 71

EGY PERC, EGY ÉLET

Nagyon nehezen kapok levegőt. Erre most nem lenne szabad gon-

dolnom, mert mindjárt elmúlik ez a perc, egy, kettő, három vagy tíz, nem tudom, most meddig tart, és akkor megint vissza kell térnem abba másik énbe, aki vívja magával a harcot a haláláért, én meg most magamat keresem, ahelyett, hogy erre a kis időre visszatálnék régi életembe, hagynám, hadd vezessen ez a kósza érzés, ez a gondolatfoszlány, amitől hirtelen hullani kezdenek elém ide a takaróra az emlékek.

Hiába fájna, nincs itt senki, akinek elmondhatnám, hogy most más-képpen fáj, az emlék a csupasz fájdalom, nem úgy, mint amikor visszalépve magamba egy leszek majd megint a fájdalommal. Ez a gondolat azonban most egy villanás csupán, mintha nem hagynám, hogy rám telepedjen, mint a lidérc, hanem inkább elébe megyek. Nem gondolok rá, de amíg felfogom, hogy most nem a fájdalommal azonos haldokló vagyok, hanem van ez az egy, két, három vagy tíz percem, amire kiléphettem, és az emlékekkel visszatál-hatok régi életembe, most nem gondolhatok a fájdalomra, és ez esik nehe-zemre, mert olyan suta vagyok már nélküle. Pedig nem szabad hagynom, hogy ide, ebbe a maradék percnyi életembe is beférközzön, mert akkor úgy-
sem hagyja, hogy nyugodtan leüljek a zöldre mázolt kerekes kúttal szemben a lépcsőre, és ölembe ejtett kézzel, fejemet kissé félrebillentve, nézzem azt a kislányt, aki elém libben fehér zsabógalléros piros bársonyruhájában, va-donatúj fekete-fehér lakkcipőjében, pedig hallom, ahogy koppan a lépte a kövesúton, nem is kell erősen fülelnem. Ha nem vigyázok, itt is rám telepszik a fájdalom, minden villanásnyi gondolatom előtt és után ott lesz, mert nem éri be azzal, ami úgyis az övé, a teljes időmmel, ami még hátravan, hanem egy akar lenni velem, bele akar ringatni abba az ürességbe, ahol nincs gon-dolatvillanás, emlék, egyedül ő, a pusztá fájdalom.

Szövetséget ajánlott, és én elfogadtam. Kénytelen voltam alku-t kötni vele, mi mást tehettem volna. Rögtön a kezdet kezdetén. Nem beszélt mellé, Választhatsz, vagy megalkuszol velem, vagy szenvedéssel múlatod az időt, ami még hátravan, mert ha megfeszülsz, sem tudsz engem legyőzni soha. Nem tudhatjuk, se te, se én, hogy mennyi ideig tart, de vállalhatod bátran a kockázatot, hidd el, jobban jársz, mintha fellázadnál ellenem. Velem szemben

úgyse mennél semmire, gondold hát meg. Ugyan kinek jó, ha az örvényben elveszti a fejét, és kétségbeesetten kapálózni kezd? Fölösleges. Fogadd meg a tanácsomat, hidd el, hogy jobban jársz. Csak az elején lesz egy kicsit rossz, amíg megszokod, aztán már észre se veszed, hogy itt vagyok, követlek, mint az árnyék!, ezt mondta, és én habozva bár, de ígert mondtam neki. Akkor még nem tudhattam, hogy nélküle milyen nehezen boldogulok majd a visszatéréssel, ezzel a percekre zsugorodó életemmel.

72 Nem beszélt mellé. Óva intett tőle, hogy visszakívánkozzak ide, Ne tedd, nehéz lesz, nagyon nehéz, mondta, amikor látta, hogy mire készülök, Add át inkább magadat nekem, jobban jársz, hidd el, én majd elringatlak, mint pólyáskorodban aki dajkált, nem kell törődnöd semmivel. De nem hallgattam rá, azt mondtam, én az utolsó percemig élek, lázadni nem lázadok ellened, de hagyd meg nekem ezt a percekben mérhető időt, amíg a régi életembe visszaléphetek. Magam sem tudom, mire vágytam, mit reméltem ettől a visszatéréstől, mikor teljesen egyedül vagyok, igaz, ezt felfogni is csak ezekben a percnyi életemben tudom, mert máskor mindig itt van velem ő, a fájdalom. A perceimbe nem jön velem, oda egyelőre nincs bejárása, de itt köröz felettem, mint az ölyv a pocok felett a mezőn, lecsapna rám, de tart is tőlem, mert tudja, ha itt is utolér, akkor velem együtt neki is rögtön vége lesz.

Kísérőm hiányának már a pusztá gondolatára is mind gyorsabban elfog a félsz, hogy most, most mindjárt itt a vég, és ez az utolsó percnyi emlék is végleg szertefoszlik. Ilyenkor hiányzik mellőlem valaki, aki még ismert, amikor járn tudtam, nem kényszerített tolókosiba a gyengeségem, pedig még nem is vagyok annyira öreg, még élhetnék, de egyre nehezebben kapok levegőt, és lassan az utolsó sejtemet is megfullasztatja velem ez a betegség.

Ez a töredékidő lett hát az életem. Vajon tudni fogom-e, hogy ez az utolsó, megérezem-e majd, rájövök-e majd, hogy itt a vége, ennyi volt, és vajon tusakodás nélkül át tudom-e adni magam kísérőmmel együtt a nemlétezésnek, vagy kapaszkodom majd kétségbeesetten, vele együtt és egyszerre, abba a vékonyka fonálba, mert megcsillan előttem a remény, hogy kapok a sorstól még egy utolsó percet, és az emlékeimtől is elköszönhetek.

Milyen furcsa, egyre kevesebbel beérem, és mégis, ahelyett, hogy élvezném a pillanatot, hogy tudom, hogy van ez a percnyi életem, amikor enyém a fájdalom, és nem a fájdalom gyűr maga alá engem, akkor is ilyeneken töprengek. Biztos vagyok benne, hogy lesz még perc, nem ez az utolsó, mert akkor nem gyötrődnék fölöslegesen, hanem szemezgetném a takarómról az emlékeimet, így meg csak annak örülök, hogy mindjárt fájni fog megint minden lélegzetvétél. Hiszen még itt vagyok, beérem annyival, hogy nem vesztettem még el az eszméletemet.

Azt is szeretném tudni, megérezem-e majd, amikor az utolsó visszatérésem lesz, nem folynak-e majd át az emlékeim is abba a különös zsibbadásba,

amiből csak az ide és oda útra emlékszem, minden más kósza érzés lesz, és alig tart tovább, mint egy sóhajtás.

Még lesz egy pernyi életem, de most már érzem a zsibbadást, és tudom, hogy mindjárt vissza kell mennem hű társamhoz a fájdalomhoz. Milyen jó hozzám, még azt is hagyja, hogy észrevegyem, hogy közeledik az átmenet, és amíg átérek, még tépelődhetek, hogy vajon nem lenne-e jobb, hogyha már végig velem jönne, kísérom lenne az utolsó pernyi életemben is, amikor majd elbúcsúzom a sejtjeimtől, és végleg átengedem az irányítást rokkant tudómnak meg a fáradt szívemnek, hogy tegyék a dolgukat értem, helyettem.

73

Nincs átszállás

Van egy daganat a bal mellemben. Megyek a villamoson, kinézek az ablakon, egyenként próbálom követni tekintetemmel az ismerős épületeket, megállapítani mindről, hogy melyik micsoda, amíg a megállóból kiindulva a villamos annyira fel nem gyorsul, hogy összerosódik előttem minden. Akkor a hangszóróra figyelek, mondom sorban a megállók nevével együtt a szöveget. *A következő megálló a Margit-híd budai hídfő. Átszállhatnak a szentendrei hévre. The next stop is Margit-híd budai hídfő, you can change to the szentendrei hév. You can change, change your life. Change your life. Magyarul nem lehet. Csak változtatni, átszállni nem lehet egy másik életbe.*

Minden reggel ugyanígy vagyok. Ez már a második hét. Két hete tudom, hogy mi vár rám, műtét, kemoterápia, aztán majd meglátjuk. Felébredek, az álmom után szinte még azt se tudom, ki vagyok, aztán amikor rádöbbenek, elmegy a kedvem a folytatástól. Tudom, hogy majd utána is vissza kell mennem dolgozni, nem tehetem meg a gyerekekkel, túl kicsik még hozzá, hogy megértsék, miért nem jön többet a tanító néni. Miattuk kelek föl azóta mindennap, nem magam miatt. Nem bírnám elviselni, ha tudnám, hogy sírnak utánam.

Azóta mindennap ezzel ébredtem. Kiléptem az álomból, megráztam a fejemet, mikor észhez tértem, szemügyre vettem magam körül mindent, egyenként az ismerős tárgyakat, aztán nekiindultam a napomnak. Hol könnyebben, hol nehezebben. Valami mindig visszatartott, mintha húzott volna vissza az a másik világ, az éjszaka, az álmok világa, az a titokzatos birodalom, amelyben életem kétharmad részét élem, és kevesebbet tudok róla, mint a szomszédasszonyom menyének a munkahelyi problémáiról. Mindig szerettem volna visszautazni még az álmomba, mielőtt felkelek, de mintha valaki őrt állt volna a kapu előtt, és azt mondta volna, Fordulj vissza, innen tovább már nem jöhetsz!, úgyhogy elindulok, mi mást tehetnék. És mihelyt kint vagyok az ágyból, már mintha megszűnne minden önálló akaratom, a lábam, a kezem

cselekszik helyettem, visz a megszokott dolgaim után, és csak itt, a villamoson eszmélek, hogy ideje összeszednem magam, és tudomásul venni, hogy már az iskolába megyek.

74 Nem tudom, eddig hol jártak a gondolataim, de most már tudom, hogy miért hagyom, hogy szertelenül csapongjanak, egész a villamosig, ahol rendbe kell szednem magam. *Tanító néni, tanító néni!, Tanító néni!*, ezt hallom a fülemben, főleg estéknént, mikor hazamegyek, de már itt, a villamoson is, mintha szaladnának felém, arcukon azzal az örömmel, amint észrevesznek, és látják, hogy megyek feléjük. Vagy csak én képelem? Lehet, hogy bennük keresek kapaszkodót? Hiszen ha meghalnék, azonnal lenne másik tanító nénijük, egy percre se hagynák őket magukra az osztályteremben, amúgy meg addig is helyettesíteni kell majd valakinek, amíg a kórházban leszek, meg talán amíg a kemoterápiára járok, akkor is, mert nem tudok majd dolgozni, rosszul leszek, elájulok, hányok, sejtellem sincs, előre nem lehet tudni, hogy majd hogy viselem.

Örkény István könyvesbolt. Mindig megnézem. Milyen furcsa, olyanoknak a nevét látni, utcanévtáblán, intézmény vagy bármi más nevében, akit még életben is láttam. Örkény István Színház. Örkény. Úgy kellene fel-fognom az egészszet. Ahogy Örkény megírta volna. Kivéve önmagamból, gúnyt űzve a betegségemből, de persze finoman, nem vaskos gúnnyal fűszerezve, nehogy megsértődjön. Pontosan úgy, ahogyan Örkény tette volna, lehető-finoman, de mégsem keresetten. Nekem is így kéne. Pont jól. Igen ám, de mi a pont jó, és kinek?, ez itt a kérdés. Nekem? Másnak? A gyerekeknek?

A Nyugati pályaudvar következik. Mindjárt bemondja, *Átszállhatnak a hármask metróra és a vasútra*. A vasútra. Milyen furcsa! *You can change to the metro number three and the railway*. Number three. Number one, number three. *What's your number?*, ezt kérdezte tőlem legutóbb a mammográfián egy külföldi nő, amikor leültem mellé a narancssárga műanyag székre, mit sem sejtve még, miközben mutattam neki a számomat, és mosolyogtam rá, ő meg rám. Szemlátomást fellélegzett, hogy legalább értem a kérdését. Nem sokat, de beszélek angolul, mondtam neki, mikor udvariasan megkérdezte, mert úgy éreztem, beszélgetni akar, miért ne beszélgessek, gondoltam akkor még, mit sem sejtve, legalább elütjük itt ketten az időt, hamarabb megy, mintha arra gondolnék, micsoda időpocsékolás, itt ülni órák hosszat, ahelyett, hogy ezt meg azt csinálhatnám, szabadon, nem időhöz kötve.

Először jársz itt?, ezt kérdezte, meg hogy nem fáj-e, amikor majd be-
lepréselik a melleidet abba a készülékbe, ezt is, én meg nevetve válaszoltam neki, dehogy, cseppet sem fáj, bár lehet, hogy akinek nagyobb a melle, annak kicsit kellemetlenebb, nem tudom, nekem sose fáj. Aztán igyekeztem elterelni a szót, kérdeztem, honnan jött, mit csinál itt Budapesten, efféléket, pedig százszor megfogadtam már, hogy nem kérdezek ilyesmit, minek, fölösleges,

úgyse látom többet az életben, de akkor mégis önkéntelenül csúsztak ki a számból a kérdések, egymás után, persze a válaszaira nem is tudtam figyelni, egyfolytában azon járt az eszem, hogy mi lesz, ha találunk valamit.

Most pedig mindjárt bemondják *The next stop is Nyugati pályaudvar, you can change*, még van három napom, aztán mennem kell a villamossal tovább, nem szállhatok át, mert nem dolgozni megyek majd, hanem be a kórházba, ezzel a villamossal egész a Ferenc körútig, nem szállhatok le előbb, várnak, éhgyomorral, kezdődik megint a rutin, labor, röntgen, és a többi, hiába tudom jól, mi a menet, végigcsináltam néhányszor, apámmal, anyámmal, a férjemmel, mindig mondtam, bárcsak inkább én lennék beteg, olyan könnyedén kimondtam, és komolyan is gondoltam, de most, hogy velem történt, olyan hihetetlen, mintha mind arra lennének ítélve a családban, hogy ebbe az átkozott rákba pusztuljunk bele.

A gyerekek miatt fel kell kelnem, ha török, ha szakad, fel kell kelnem, végig kell csinálnom, még három teljes napom van, nem mondhatom nekik, hogy gyerekek, ma nem keltem fel, mert félek, nagyon félek, három nap múlva nem szállhatok le a Nyugati pályaudvarnál, pedig amint meghallom a hangszóróban, hogy *You can change to the metro number three and the railway*, mint most, automatikusan nyúlok a táskám füléért, amit addig az ölemben tartottam, mint most ezt is, amivel dolgozni járok, de hiába, mert három nap múlva mennem kell tovább ezzel a villamossal, nekem akkor már nem lesz átszállás.

Rakott krumpli helyett

– Holnapra lesz a rakott krumplihoz, tudod, nem vagyok már a régi, holnap délelőtt sokáig eltartana, mire mindent készen odateszek, hogy aztán már csak össze kelljen sütni, most este meg miközben megy ez a műsor a rádióban, addig szép lassan meghámozgatom a krumplit, a tojást, hogy holnap csak össze kelljen szelni, meg rátenni a tejfölt a végén, mert én már régen nem kolbásszal csinálom, nem bírja a gyomrom a füstöltet, inkább reszelek egy kis sajtot a végén a tetejére, ha van itthon reszelni való sajtom, de ha nincs úgy is jó, te meg vigyázz magadra, aranyos, pihend ki magadat, ma megint sokat dolgoztatok.

Minden este így köszönt el a nap végén a félemeleti irodával szomszédos lakásban lakó Loni néni, csóválta a fejét, Megint túl sokat dolgoztatok, aranyos, megint!, Pihend ki magad, és legközelebb lifttel cipeld a nehéz könyveket, meg ne lássam, hogy még egyszer lépcsőn jössz velük!, hiába nyugtatta az alapítvány irodavezetője, hogy nem is dolgoztak sokat, éppen hogy idejük sem volt dolgozni, most áll majd neki, ha hazamegy, folyton jött

valaki, meg kellett beszélni a holnapi kiállítás részleteit, nem sok idő maradt a tényleges munkára, elvitte az időt a szervezés. Az is munka!, így Loni néni, minden munka, ami emberekkel kapcsolatos, hidd el nekem, én negyven éven keresztül emberekkel bántam, írnok voltam a körzeti orvos mellett,

76 tudom, mit jelent, amikor emberek jönnek-mennek körülöttem, ráadásul betegem.

Az irodavezető bólogatott, nézte a nénit, amint a bejárati ajtó hosszú-kás ablakának rácsaiba kapaszkodva bizonygatja, hogy megint sok volt ez mára, kímélje egy kicsit magát, mert majd öregkorában üt vissza, ha fiatalon túlhajtja magát, ő már csak tudja. Lassan beledugta a kulcsot az alsó zárba, elfordította, aztán a felsőbe a következőt, zárta be sorban mind a négy helyen az iroda hatalmas ajtaját, aztán rácsukta a súlyos rácsot is, azt is bezárta, és hóna alatt a dossziéval, kezében a laptopos táskával meg a bevásárolt zöldséggel-gyümölcssel teli szatyrával megállt még egy pillanatra, közvetlenül a néni előtt.

Minden este jó hangosan beköszönt neki, mielőtt elment, ez volt a szokása, sose mulasztotta el. Valahogy biztosságot adott neki a folytatáshoz, hogy tudja, Loni néninél, minden rendben van, főz, a bejárati ajtaján nyitva a rácsos kisablak, mert azon keresztül szellőztetett. Senkit nem zavart a szag, nem lakott senki az öreg ház félemeletén, a mellette lévő két lakást az ügynökség irodája foglalta el, hozzájuk ilyenkor este már nem jártak ügyfelek, reggelre pedig teljesen kiszellőzött, elnyelte a lépcsőház végtelen tere a kelkáposzta, a paprikás krumpli, a krumplis vagy darás tészta illatát.

Loni néni mindig előző nap készítette el a másnapi ebédet. Egyszer viccelődve megjegyezte az irodavezetőnek, hogy egészségügyben dolgozott, érezni fogja, ha már nem lesz érdemes bíbelődni vele, mert úgysem éri meg a másnapot. Nincs olyan betegsége, eddig hál' istennek legalábbis nincs, ami miatt ágynak esve kellene bevárnia, amíg vége lesz, úgyhogy az esti rádiózást összeköti a másnapi ebéd előkészületeivel. Könnyebben telik az idő a hosszú estéken, mert télen-nyáron hosszúak az esték, különben is ráér, legalább valamivel leköti a kezét. Kézimunkázni már nincs kedve, nincs olyan, amit szívesen hímezne, horgolni nem szeret, kötni se nagyon, akkor meg minek álljon neki. Amíg kicsik voltak az unokák, kötött nekik tipegőt, mellénykét, kabátkát, ezt-azt, de már a dédunokái is felnőttek, nincs már szükség kézzel kötött holmira. Marad az esti előkészület, mert ami a délelőttől az olvasás után marad, az kevés lenne hozzá, hogy délre ebéd legyen az asztalon.

Loni néni délelőtti olvasásidejét még a díjbeszedő is tiszteletben tartotta, az irodában is tudták, hogy reggel nyolctól fél tizenkettőig tilos a nénit zavarni, ilyenkor ő a természettudományos ismeretterjesztő szakirodalmat bújjá. Reggel a könyvekkel kezd, és ha fáradni kezd, áttér a folyóiratokra, amelyekben több a kép, nem terheli úgy a szemet, mint a folyószöveg a könyvekben,

amelyekben jóval kevesebb az ábra, az sem színes, mert egész más célra készült, mint a folyóiratok. Évek óta, mióta egyedül van, legalábbis az alatt a húsz év alatt, minden áldott délelőttje ugyanígy telik.

Sose panaszkodott, egyszer jegyezte meg az irodavezetőnek, hogy nem ártana, ha a térde egy kicsit jobban mozogna, mert nem tud már hegyet mászni, pedig milyen sokat jártak kirándulni annakidején. Aztán másra terelte a szót. Hogy ő is figyeljen oda a térdízületére, mert az nagyon kényes. Ha most nem is fáj, egyszer még fájni fog, mert a térdízület bizony elég gyatra, nem kimondottan megerőltető használatra való szerkezet.

Pihenjen, aranyos!, szölt még egyszer a néni az irodavezető után, mikor az indult volna a lépcső felé. Valahogy estéről estére egyre nehezebben tudott elszakadni tőle, folyton az képzelet támadt, hogy nem éri meg a reggelt. Jön munkába másnap, és nem lesz becsukva a kisablak az ajtón. Aztán reggelente föllélegezve állapította meg, hogy tévedett. Azzal próbálta elhessegetni magától a gondolatot, hogy teremtő ereje van, ha sokszor elképzelik, a végén úgy is lesz. Bizonygatta magának, hogy semmi baja, micsoda képtelenség ilyesmit gondolni, attól, hogy kicsit gyenge a térde, nehezebben jár, és nem tud hegyet mászni, akár száz évig is élélhet, mert mindenben ellátja magát.

Az irodavezető a kulcsával babrálta a néni ajtaja előtt, el akarta tenni, csak előbb a slusszkulcsát kellett megtalálni a feneketlen táská mélyén, mert hiába fogadkozott az autónál, mire a ház bejárati ajtajához ért, már régen elfelejtette, hogy meg akarta jegyezni, hová teszi. Lett volna lehetőség, mert számtalan zseb volt a táskán, de egy gépies mozdulattal mindig csak beledobta. Állt a néni ajtaja előtt, mosolygott rá, nézte görbe ujjait, ahogy a rácsot markolja, és úgy elfacsarodott a szíve, hogy legszívesebben azt mondta volna neki, engedje be, ő ma nem megy haza, inkább odaül mellé, segít meghámozni azt a krumplit, tojást, aztán meséljen neki. Teljesen mindegy, miről. A fiatalsgáról. Az életéről, akármiről.

Az irodavezető még túl fiatal volt hozzá, nem tudta, nem is tudhatta, hogy a néninek nem fáj a magány. Ő már egy ideje menni készült, így hát jobb is volt neki az egyedüllét. Tudta, hogy ahová tart, oda úgysem kísérheti el senki. És azt is, hogy amikor majd eljön a pillanat, este ő azt meg fogja érezni. És akkor nyitva hagyja majd a konyhára néző rácsos kisablakot, az ajtót se zárja kulcsra, hogy vegyék észre, valami nincs rendben, és könnyen bejöheszenek. Rakott krumpli helyett pedig egy jó kancsó limonádét készít majd, és köré tesz néhány poharat, hátha megszomjaznak, akik érte jönnek.